

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גלילי ונות לעיון בפרשת השבוע
בעזרכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושמונה

בא (תשכ"ט) פרק י' השבוע אין עלון הדרכה

א. אברבנאל מקשה

מה ראה מסדר הפרשיות לעשות התחלת הסדר הזה במכת ארבה, כי הנה המקום הזה אינו התחלת המכות. וגם כפי הסמנים שנתן בהפ"ר יהודה דצ"ר, עז"ש, באח"כ היה לו להתחיל בברד? ומה התחלתו בארבה??
אא נסה למצוא שלב חדש בהתפתחות הענינים במכת הארבה.
במה יש כאן חדוש לעומת המצב במקור הקודמות?

ב. בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו.

רמב"ן ב ד"ה התעללתי:

... והנה הודיע הקב"ה עתה למשה מכת הארבה ושיגיו אוהה לפרעה, כי מה מעם "בוא אל פרעה" - כי לא יאמר לו כלום? ולא נזכר רק בדברי משה אל פרעה, כי הכתוב קצר בזה.

וכן קצר למעלה במכת הברד, שסיפר דברי הקב"ה למשה (ט' י"ג) "התיצב לפני פרעה ואמרת אליו, ולא הזכיר דברי משה אל פרעה כלל, כמו שפרשתי*. וסבת זה, שלא ירצה להאריך בשניהם, ופעם יקצר בזה ופעם בזה.

ובאלה שמות רבה ראיתי: "ולמען תספר באזני בנך..." הודיעו הקב"ה למשה מה מכה יביא עליהם וכתב אותה משה ברמז; (ב') "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך" - זו מכת הארבה, כמו דלמסר (יואל א' ג') "עליה לבניכם ספרו ובניכם לבניהם ובניהם לדור אחר".

חזקוני ג' ו"ח דיבא משה דאדון אל פרעה ויאמרו אליו כה אמר ה'...

ג. ויבא משה... כה אמר ה': כמה נבואות ומצוות לא תפרשן היכן אמרו הקב"ה בגון מכת הארבה דכגון י"א ד' כחצות הלילה וכגון ל"ב כ"ז שימו איש חרבו על ירכבו... וכן הרבה... ועל זה נאמר "מקום" דבר עבדו, ועצת עבדיו ישליש" (שם) "ויבאו מ"ד כ"ו)

(* הרמב"ן רומז כאן לדבריו בפרשת וארא ט' י"ח ד"ה הנבי ממסיר כעת סחר... ועתה שלח העז: כל אלה דברי ה' אל משה ובידוע שבא משה ואמר לפרעה את כל דברי ה' אשר שלחו, ולא הוצרך להאריך.

(1) מה הקשה בפסוקנו לשני הפרשנים?

(2) מה ההבדל העקרוני שבין שניהם?

(3) למה יתכון הרמב"ן "פעם יקצר בזה ופעם בזה", מי הוא "זה" ומי הוא "זה"?

(4) היכן מצאנו בפרשתנו (פרשת בוא) תופעה זו שעליה ידבר הרמב"ן ("פעם יקצר בזה ופעם בזה") שנית ושלישית?

(5) מהו הרמז שטובא להכנת ענינו במדרש רבה מן הפסוק ביואל א' ג'?

(6) מה רצה חזקוני להסביר ע"י הבאת הפסוק ישע' מ"ד כ"ו?

(7) מי משני הפרשנים הנ"ל קרוב לדעתך כאן לפסוקו של מקרא?

ג. ו' ויפן ויצא מעם פרעה

רשב"ן ד"ה ויפן ויצא

בעבור שפחדו מאד בברד, חשב משה שיפחדו גם עתה שימותו ברעב אם יאבדו יתר הפליטה הנשארת להם ויצא בלא רשותו מרם שיענוהו הן או לאו, כדי שיתעצו בדבר, חשב מחשבות אמת, כי כן עשו ואמרו לפרעה "הטרם חרע כי אבדה מצרים".

ובדברי רבותינו (שם' רבה י"ג) "ראה אותם שפונים זה לזה... והנכון בעיני, כי כן היה עושה בכל עת בואו אל פרעה אל היכלו, מתרה בו ויוצא מלפניו, אבל הוצרך הכתוב להזכיר זה בכאן, בעבור "ויושב את משה ואת אהרן".

גליון בא

- (1) מה קשה לו?
(2) מה ההבדל בין שני פרושיו הראשונים (שלו ושל רבותינו) לבין פרושו השלישי?
אא (3) במה מתאימה דרכו של הרמבן בפרושו את פסוקנו לדרכו בפרושו לפ' א' (לדבריו שהובאו בשאלה ב)?

ד. ו. ויפן יצא מעם פרעה

ראבע ד"ה ויפן

והנה פרעה החריש ומשה פנה ויצא, גב אהרן עמו, ובעבור שהוא העיקר לא הזכיר הכתוב את אהרן: וכן (בר' כ"ב) "וישב אברהם אל נעריו", והעד (י' ח') "וישב את משה ואת אהרן".

(1) מה קשה לו?

(2) מה ענין הפסוק מבר' כ"ב לענינו?

(3) הסבר למה אמר הראבע לפני הביאו את הפ' "וישב אברהם" ו"כן" ולפני הביאו את הפסוק מפרקנו "וישב את משה ואהרן" אמר ו"העד"?

ה. שאלות סגנון

1. לדברי עבדי פרעה:

ז': עד שתי יהיה זה לנו למוקט שלח את האנשים ויעבדו את ה'.
לפי דברי קאסוטו דומים דברי העבדים לדברי משה, אלא שמשום פחדם מפני מלכם "תלו את הרעה בצד שכנגד".

הסבר מהו הדמיון ומהו תלית הרע בצד שכנגד?

2. לדברי פרעה

י"א: לכו נא הגברים ועבדו את ה'

העיר קאסוטו: "אשר לעצת יועציו הוא (=פרעה) מקבל אותה כצורתה ולא ככוונתה":

הסבר מה בדבריו הוא כצורת עצתם ולא ככוונתם?

ד. יא לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים.

ר' אברהם בן הרמב"ם ד"ה כי אותה אתם מבקשים

... כי הליכת הגברים שהתירי אותה היא בהתאם עם מה שאתם מבקשים בחג והעבודה, כי הסף והנשים אינם מצוים. בראה שהמנהג היה כך בימי קדם והשאירה אותו התורה, ככתוב (ספ' כ"ג י"ז) "יראה כל זכורך".

א התוכל לתת עוד דוגמאות למנהגי קדומים "שהשאירה אותם התורה"?

ז. ט"ז וימחר פרעה לקרא למשה ולאהרן ויאמר:

חטאת לה' אלוהיכם ולכם.

הנצי"ב: העמק דבר:

שעדיין לא אכל הארבה אלא עלה האולנות ובזה לא היה מושחת האילן לגמרי והיה ירא בהשהותו עוד מעט יאכלו גם את הקליפה והחשיף חשפה ולא היה עוד בזה אילן במצרים.

קאסוטו:

כבר לפני ההשמדה הכללית של כל ירק הנזכרת בסוף פ' ט"ו מהר פרעה כשראה את המון הארבה שנח על ארץ מצרים לפנות אל משה ואהרן מתוך תקוה להציל דבר מה.

מהו הדיוק שעליו מסתמכים עניהם באמרם שהמסופר בפס', ט"ז

קדם למסופר בפסוק ט"ז?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, ירושלים - קרית משה